

KRÖNIKA

Varla föreställningar om modevärlden har egentligen de mamor, som exporterar sina småflickor till Milano? undrar Jan Söderqvist. Och hur lyckas BBC göra något rykande hett av det?

This just in?

I amerikansk press – jag har sett det bland annat i tidskriften *The New Republic* – brukar man regelbundet publicera klipp från andra tidningar under den ironiska vinjetten *THIS JUST IN*, det vill säga: Här är Något Som är Så Rykande Nytt Och Hett Att Vi Ormedelbart Kastar Ut Allting Annat. Det rör sig då om artiklar av typen "Depressioner upplevs ofta som negativa" och "Påven starkt kritisk till tonårsarbetar", nyheter som redan innan de släpps så att säga samman-smälter med tillvarons trista tapetmönster.

Av denna *THIS JUST IN*-karaktär var den BBC-dokumentär om sex och snusk i modevärlden som SVT sände härom kvällen men som likväl skapade ansenligt rabalder i Dagens Nyheter och radions P1. Vad som framkom i detta "tv-avslojande" (DN) var att modellagenturernas äldre direktörer med förtjusning går i säng med tonåriga flickor som drömmar om glamour och berömmelse. Och de svenska företagen som fungerar som underleverantörer till dessa himmelrikets grindvaktande grobianer slår förfärat i från sig. Nej, fy och usch, att sånt förekommer hade vi ingen mening om.

NTE? OM VI tar några gamla direktörer med makt och en hop småflickor med modelldrömmar och sammanför dem på en skum nattklubb i Milano, hur kommer då kvällen troligen att avslutas?

1) Alla samlas hemma hos den äldste direktören och jämför några sällsynta och intressanta frimärken.

2) De dygdiga modellerna avvisar bestämt alla lömska inbiter och tar nattbussen hem till lägenheten med intakt oskuld...

3) Direktörerna och modellerna har sex med varandra därför att de förra gillar att skryta om det och de senare hoppas på ett yft i karriären.

Allvarligt talat, vi visste ju redan, i den mån vi någonsin har grubblat över saken. Man blir inte direktör på en modellagentur i första hand därför att man är intresserad av exklusiva tyger. Det är ju numera helt "comme il faut" för en popstjärna att säga att man började spela i ett band först och främst för att få tjejer. Lika självklart måste det vara att heterosexuella män söker sig till nodebranschen i hopp om att kunna ligga med modeller.

UCH ÄR DET inte tvärtom så, att det riktigt upprörande i sammanhanget är naiviteten, verklig eller spelad, som alla dessa underleverantörer och, inte minst, mamor uppvisar? Dessa mamor om sänder sina 15-åringar till Paris och lutar på grobianernas ackra ord, är de verkligen så till den grad blötdiga eller är det helt enkelt bekvämare att blunda? De påminner om alla dessa människor som glatt köper en matta för 900 kronor eller en kavaj för lika mycket, och sedan blir aldeles utom sig av förtrytelse när det avslöjas" (*THIS JUST IN!*) att detta märkvärdiga fynd är tillverkat av en mager och sammetsögd liten åttåring i ett u-land någonstans, om om man någonsin har fått någonting för ingenting.

IEI, DÄR ÄR det ett intressantare (avslojande som står att läsa i nätidskriften *Salon* (12 januari): Silicon Valley är en erotikens öken. Den nya ekonomins omslagspojkar må tjäna kusligt mycket pengar och ha jättelika härdiskar, men de saknar tid och lust för iv i allmänhet och sexliv i synnerhet.

Men vi får väl se hur länge denna njutningsfientliga trend håller i sig. Vår tids nördar är just nördar, men nästa generation delar antityden GEEK-CHIC. Tönten blir den nya sexsymbolen, grobianens sötebrödsdagar är räknade. Kom ihåg var du läste det först.

18 januari 2000
JAN SÖDERQVIST

Rousseaus prototyp

Den desillusionerade unge mannen skapades av Rousseau. Sprengel översatte men först nu kommer boken ut. Sigbrit Swahn tecknar bakgrunden.

Att filosofen och moralisten Rousseau lyckades skriva en riktigt omoralisk roman som blev sin tids stora läsesuccé är bara det märkvärdigt. Titeln *JULIE ELLER DEN NYA HÉLOISE* syftar på den gruvliga kärlekshistorien mellan munken Abelard och Héloise i tidig medeltid, som slutade med att Abelard stympades på sin manlighet. Brevromanen *JULIE* var byggd efter engelska succéer och alltså en genre med högsta modestatus på 1700-talet.

Tidigare, på 1600-talet, hade man roat sig med att ge ut fiktiva brev där förbjuden kärlek var huvudämnet, till exempel de så kallade portugisiska breven. De troddes skrivna av en nunna, fast de i själva verket var skrivna av en fransk adelsman som ville göra sig en extra slant.

ROUSSEAU VAR motståndare till litteraturen men hade lärt sig att skriva med hjälp av sin myckna läsning. Han hade inte gått igenom några universitet, andra än dem som livet bjöd. Kärleken till den mogna Madame de Warens var på sitt "sätt Rousseaus egen erfarenhet av den förbjudna frukten. Den moderlöse sökte en modersbarm att vila vid. I Julies fall är det fråga om ett triangeldrama: en gift kvinna som är dygdig i handling efter att ha syndat en gång men förblir otrogen i sina tankar och i hela sitt väsen. Hon lever helst i sin passion och föremålet är en ung man, Saint-Preux, som i hög grad liknar en ung filosof av Rousseaus eget märke. I breven som de båda älskande utväxlar diskuteras också frågor som själv-mordets berättigande, äktenskapskontra passionen, stadens omoraliska lyx kontra lantlivets enkelhet.

SAINT-PREUX HAR blivit prototypen för den unge mannen, han som förlorar sina illusioner och plötsligt får se baksidan av kullerisens värld. Strindberg, varm Rousseau-läsare liksom Balzac, hade från början ett motto till *Röda nummet*: "Här har, ni bitarne! Varför har ni slagit sönder min kruka? Saint-Preux."

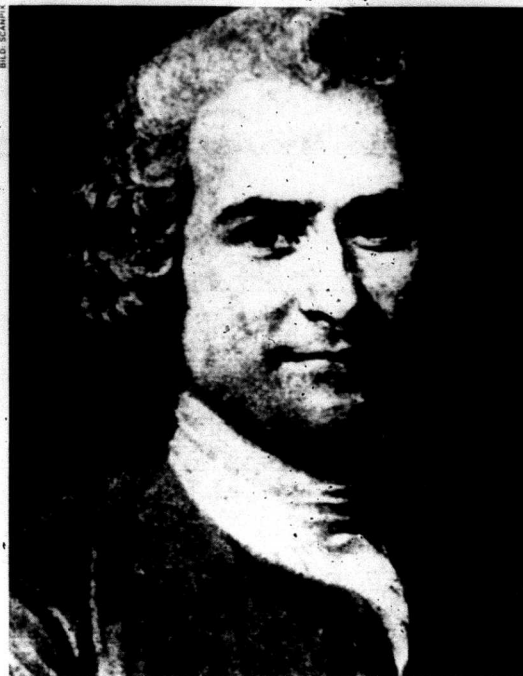
Strindberg strök det och tog i stället ett mindre skälosamt citat från Voltaire:

"Ingenting är så obehagligt som att bli hängd i tysthet."

En annan svensk författare, uppfödd med Rousseau, var Carl Jonas Love Almqvist.

Trots Rousseaus stora betydelse för svensk litteratur har någon fullständig översättning av Julie inte funnits. Först i seklets sista stund har denna brist reparerats. Det är nästan så att man kan tala om ett mirakel, som har åstadkommit med hjälp av en rad personer.

För att ta det från början. En märklig gestalt, David Sprengel, vars egentliga namn var Åkerblom, hade gjort en kongenial översättning av Rousseaus *BEKÄMPELSE*, men inte nått ända fram i denna gärning. Delar av notapparat ligger fortfarande och väntar

I brevromanen *JULIE* skapade Rousseau (bilden) rollfiguren Saint-Preux som älskade en gift kvinna. Så föddes urbilden av den unge illusionslöse mannen.

på utgivning. Sprengel fortsatte sin översättningsverksamhet på flera fronter, men Bonniers tröttnade. *JULIE* blev liggande, i det närmaste färdig.

SPRENGEL VAR, det förstär man, en synnerligen besvärlig person att ha att göra med. Han skötte inte precis sina kontrakt och satte dessutom en ära i att göra sig ovan med etablisemanget. Crister Enander har gett oss prov på Sprengels kritiska verksamhet med antologin *FRÅN SIDAN*, 1996. Hans många noter är gärna lite skabrösa.

Det är bekant att Sprengel som make till Agnes von Krusenstjern inte kunde hålla sig från att lägga in sedeskildringar av shipprigt slag i hustruens romanserier *Förkärna* och *Pahlen*. Bonniers ville då inte ge ut de senare, delarna. De kom på Spektrums förlag där Sprengel också publicerade sin mastodontdossier om Krusenstjernafejden, 1935. Endast Almqvists *MONOGRAFI* finns som jämförelseobjekt till denna samling av polemisk kritik.

Vad Julie beträffar blev översättningen av Sprengel liggande. Här hade brant sina skepp, som det heter.

Professör Magnus von Platen tog emellertid hand om detta

manus och med hjälp av bidrag från fonder ställde förlaget Atlantis upp för utgivning och Jan Stolpe kunde gå till verket och fullbordade det som hade lämnats ogjort av Sprengel.

JULIE har alltså kommit ut på svenska i två tjocka band med alla de gravyrer som Rousseau själv hade beställt och som yttnar om en tid som var mer frisinnad än vår i vissa sammanhang, i andra betydligt försiktigare. Denna utgivning visar att svenska språket fortfarande existerar, med pluralformer av magnifikt slag och med satsförfogningar som om svenskan fortfarande kunde ta upp tävlan med de stora kulturspråken och förmedla Rousseaus fantastiska retorik.

DET FINNS i dag nya sjukdomar som bulimi, som möjligen kan botas med fasta. Mediebulimi kan i varje fall botas med mediefasta eller med ett nytt sätt att äta från kulturens bord, till exempel stänga in sig med en äkta klassiker i härlig svensk högtidsdräkt, där språkets etikett blir ett med dess natur. Och vilken present att lägga, inte på nattduksbordet, utan på förmakets elegantaste étagerer, uppslagen vid någon av gravyrerna.

SIGBRIT SWAHN

Polarpriset till Bob

Många anser att hans bästa skivor är de från 1960-talet, så damen på Rapport. Inget fel på dem. Men man ska nog lyssna på live-versionerna med *the Band*, *BEFORE THE FLOOD* (1974). Tyngsta plattan är *BLOOD ON THE TRACKS* från 1975, *TANGLED UP IN BLUE* och *IDIOT WIND*, förstas: "Flies buzzin' around your eyes, blood on the saddle". Det är Strindberg i Vilda västern. Och eftersom Bob Dylan inte gillar att smöra är utplöcken strätt vassare, de finns i *THE BOOTLEG SERIES* som kom 1991. *INFIDELS* (1983), *ON MERCY* (1988) och fjolårets *TIME OUT OF MIND* är säkra kort. Så nu är det bara Nobelpriset vi väntar på.

KNUT CARLQVIST